

nem térítő társaiknál. A hívő családtag esetén hasonlóan szignifikánsan negatív ($t(26) = -3,55$, $p = 0,002$ és $t(26) = 2,453$, $p = 0,021$) összefüggés áll fenn a barátságosság és nyitottság tekintetében. A gyermekáldás esetén is a gyermekkel rendelkezők negatívabban értékelték a szociális kíváncsiság és barátságosság skálán szignifikánsan ($t(26) = 2,105$, $p = 0,045$ és $t(26) = 2,105$, $p = 0,045$), míg az energia esetén tendenciaszerűen ($t(26) = 1,961$, $p = 0,061$) Krisnával szemben. A nemi különbségek itt is éreztették hatásukat: a nők szignifikánsan ($t(26) = 2,274$, $p = 0,032$) lelkiismeretesebb Krisnaképet képzeltek el, mint a férfiak. A kitöltés módja ismét nem befolyásolta az eredményeket.

2.4. A Big Five személyiség és Krisnakép kapcsolatának elemzése

A független mintás t-próba alapján Big Five értékelések során Krisnát minden skálán szignifikánsan pozitívabban értékelték a hívek, mint saját magukat. (lásd: D.táblázat, E.grafikon). A korrelációs elemzés (lásd: E.táblázat) a személyiség és Krisnakép között két szignifikáns egy tendenciaszintű összefüggést mutatott ki: szignifikánsan korrelált a szociális kíváncsiság ($r = 0,463$, $p = 0,013$) és tendenciaszinten korrelált a nyitottság faktor. ($r = 0,35$, $p = 0,068$). A korreláció mértéke alapján a szociális kíváncsiság erősen, barátságosság közepes, míg a nyitottság faktor gyenge korrelációként osztályozható.

3. Megbeszélés

3.1. A kérdésfeltevések és hipotézisek vizsgálata

A kérdésfeltevések és hipotézisek vizsgálatát a kritikus pontok megfogalmazásával kezdtem. Sem a szociális háttérre vonatkozó kérdések (kivéve az iskolai végzettség), sem a vizsgálat kvalitatív része nem bírt bejósoló erővel, így ezeket elimináltam a vizsgálatból. Előbbi esetben a krisnások által folytatott speciális életmód, a másodikban az alacsony válaszadói ráta és a teológiai problémák tehetők felelőssé, melyek közül az utóbbi bővebb magyarázatra szorult. A krisnás teológia alapján ugyanis: 1.Krisna ma is élő entitás 2.több alakjában és megtestesülésében is tisztelik 3.nem ember, hiszen isten. Épp ezért a beérkezett válaszok jelentős része (33,3%, $n = 6$) nem a kérdésre válaszolt, hanem az előbb vázolt teológiai problémára hívta fel a figyelmet.

A faktorokkal kapcsolatos hipotéziseink közül szinte az összes bevált: mind a barátságosság mind az érzelmi stabilitás, mind a szociális kíváncsiság terén pozitív, míg a nyitottság faktor esetén negatív eltérés mutatkozott az átlagpopulációhoz képest. Az érzelmi stabilitás jól magyarázható azokkal az eredményekkel, melyek az NRM-ek pszichés jóllétre gyakorolt pozitív hatására hívják fel a figyelmet (pl. Buxant, Saroglou, 2008b; Buxant, Saroglou, Casalfiore, Christians, 2007), ahogy a szociális kíváncsiság is könnyen párosítható a már Francis (1994) által kimutatott magasabb konformitással, mely egy tradicionális közösségben aligha meglepő. A barátságosságnál talált pozitív elmozdulás hátterében gyanítható, hogy valószínűleg olyan személyiségű egyének csatlakoznak egy ilyen szigorú szabályokkal bíró vallási csoportokhoz, akiknek a közösségben (ingroup) való megfelelés, az udvariasság és a kooperáció mind nagyra tartott értékek. A nyitottsággal kapcsolatos negatív elmozdulás is megfelelt a várakozásnak.

Logikusnak tűnik a feltételezés, hogy olyan személyek választanak zárt közösséget, akik amúgy is kevésbé nyitottak a külvilágra. Ez összefüggésben állhat a már idézett (Kamarás, 2009) eredménnyel, mely szerint a krisnások legkevésbé befogadóak a kultúra iránt. A faktorokkal kapcsolatos hipotézisek közül egyedül a lelkiismeretesség bukott meg, ami azért is furcsa, mert a korábbi metaanalízisek (Francis, 1994; Saroglou, 2002) nyomán egyértelmű pozitív eltérést vártunk el. Ez talán összefüggésben áll az NRM tagokra jellemző, személyes kontroll és autonómia vesztés élményével (Buxant, Saroglou, 2008b), melyet korábban más vizsgálatok is igazoltak (Kay és tsai., 2008) és arra utalhat, hogy az NRM tagok jó része kevésbé határozott, mint keresztény társaik. Mindenesetre ez a meglepő eredmény további vizsgálódásra ad okot.

Ha általában igaz az istenkép (jelen esetben: Krisnakép) megküzdést elősegítő, kompenzációs mivolta, akkor az egyes pozitív életeseményekkel bíró emberek kevésbé fogják igényelni Krisnát, mint akikkel ilyen pozitív események nem történtek. Az itt vázolt mechanizmusra több megerősítés is érkezett a kutatás alapján: a térítő tevékenység, a hívő családtag és a gyermekáldás esetén „szigorúbban” ítélték meg Krisnát a szerencsésebbek élettörténettel bírók. Azok az emberek, akik maguk még nem térítettek, extrovertáltabbnak (-tevékenyebbnek) és lelkiismeretesebbnek (-céltudatosabbnak) vélték Krisnát, olyan személynek, aki képes magának megnyerni az embereket. Akiknek nem csatlakozott családtagja a közösséghez Krisnát barátságosabbnak (-szimpatikusabbnak) és nyitottabbnak (-befogadóbbnak, toleránsabbnak) tekintették, amelyben a továbbra is vágyott csatlakozás reménye rejtőzhet. És végül: a gyermekáldással nem rendelkezők barátságosabbnak és szociálisan kíváncsibbnak ítélték meg Krisnát, melynél ugyancsak a Krisna fele fordulás kompenzációs mechanizmusát sejtethetjük a magánnyal szemben. Ezek az eredmények egyértelmű összhangban vannak az irodalommal és az istenképek (jelen esetben: Krisnakép) jótékony hatásával a szubjektív jóllétre (Aten, Moore és tsai., 2008; Buxant, Saroglou, Casalfiore, Christians, 2007; Grimes, 2008; Hoffman és tsai., 2008; Kay és tsai., 2008; Koffman, és tsai., 2008 stb.).

A hipotézisek és kérdésfeltevések számbavételénél kell szólnunk a személyiség és Krisnakép egyezésétől is. Az eredeti Strawn és Alexander (2008) által készített vizsgálatban annyiféle egyezés született a személyiség és Krisztuskép között, ahány csoportot vizsgáltak: a hívő egyetemistáknál az extraverzió, barátságosság és nyitottság, a lelkészeknél a barátságosság és nyitottság, a világi híveknél a neuroticizmus, barátságosság és lelkiismeretesség korrelált, míg a nem hívőknél egyik sem. A szerzők tanulmányukban nem mentek bele a különbségek boncolgatásába, ugyanis úgy vélték, hogy Jézust alapvetően minden csoport egy melegszívű, társaságkedvelő, pozitív érzelmekkel bíró, őszinte és kompetens személynek tartja, így ezt konstatacióval figyelmen kívül hagyták az adatok diverzitását. Jelen vizsgálatunkban a krisna-tudatú hívők és Krisna személyisége erősen a szociális kíváncsiság skálán, közepesen a barátságosság faktornál és kicsit a nyitottság faktornál mutatott egyezést. Az itt szereplő skálában és faktorokban az a közös, hogy mind a társas normaviselkedést járják körül, ami különösen egy olyan zárt közösségben mint MKTHK bír méltányolandó jelentőséggel. Az egyezményes társas viselkedés (szociális kíváncsiság), a kooperatív társas viselkedés (barátságosság) vagy épp a külvilággal szembeni attitűdök (nyitottság) talán a leginkább a közösség által is meghatározott részei a Big Five-nak. Mindez azt jelenti, hogy egy olyan zárt közösségben, mint az MKTHK a személyiség és Krisnakép közötti egyezés leginkább egy megosztott felettes énként definiálható. Ha összevetjük a Kamarás (2009) által regisztrált bensőséges, személyes, biztató, inkább anya,

szerető társ vagy barát, de parancsoló istenfogalommal akkor még nyilvánvalóbb az érzéki képe: Krisna képe mintegy „imitatio Krisna”-ként lebeg a hívek szeme előtt és a legfontosabb társas viselkedéseket szabályozza.

3.2. További felfedezések

3.2.1. Nemi különbségek és személyiség

Saroglou (2002) metaanalízisében egyik fő hiányként a nemi különbségek feltérképezetlenségét emelte ki. Jelen eredmények alapján a férfi hívők érzelmileg stabilabbnak, míg a nők extrovertáltabbnak és nyitottabbnak mutatkoztak (lásd: F. Táblázat). Összehasonlítva a most kapott adatokat a reprezentatív mintával az érzelmi stabilitás esetén a férfiak jóval túlteljesítenek a nőkön (több mint egy szórással magasabb pontot érnek el az átlaghoz képest), míg a nők csak szóráson belül lépik át kicsit pozitívan az átlagot. Mindez azt is jelentheti, hogy a férfiakra jobb hatással bír a közösséghez tartozás, de az érzelmi stabilitás-labilitás eltérése háttérben akár a természetes nemi különbségek is meghúzódhatnak (lásd pl.: Rantanen és tsai., 2007). Ugyan kétségtelen, hogy a nők jóval extrovertáltabbak, mint a férfiak, de ezek csupán megközelíteni tudják az átlagos értéket, elérni már nem sikerül nekik, ami arra utal, hogy a krisnásokhoz tartozás nemtől függetlenül néminemű introvertáltságot igényel. Bár a nők a nyitottság tekintetében is különböznek a férfiaktól, lévén ez az összefüggés csak tendenciaszintű és a BFQ magyar változatánál fennáll a veszély, hogy csupán az Energia-faktor „követi” a kapott érték (Rózsa, Kő és Oláh, 2006), ebből aligha vonhatunk le messzemenő következtetéseket.

A Krisnakép értékelésében is nemi különbségekre lehetett bukkanni: a női válaszadók fontosabbnak ítélték a lelkiismeretesség faktort az erősebbik nemnél, vagyis Krisnát pragmatikusabbnak látták.

3.2.2. Személyiség és életesemények

Az eredmények azt sugallják, hogy a térítő tevékenység nagyobb fokú érzelmi stabilitással jár együtt, ami arra utal, hogy az emberek konvertálásához olyan személyiség szükséges, aki magas szinten képes az érzelmeit kezelni. Kapcsolat mutatkozott még a gyermekáldás és személyiség között: akinek nem volt gyermeke extrovertáltabbnak és nyitottabbnak bizonyult. A családi állapot is befolyásolta a személyiséget: az elvált kitöltő személyek bizonyultak a legintrovertáltabbnak, míg az egyedülállók és élettársi kapcsolatban élők a legextrovertáltabbnak. A barátságosság skálán az elváltak és egyedülállók érték el a legmagasabb pontszámot, míg a legrosszabbul az élettársi kapcsolatban levők teljesítettek. Utóbbi három eredmény interpretációjára aligha elegendő a rendelkezésre álló adatok, ezek háttérben álló összefüggéseket egy nagyobb merítésű (elsősorban családi háttérre koncentráló) vizsgálat tudná feltárni.

Végül összefüggésre bukkantam a szociális kíváncsiság és életkor között, mely ugyan a grafikon felrajzolása esetén sem vált egyértelművé, de gyanítható, hogy az idősök természetes konzervativizálódása áll a háttérben. (Rantanen és tsai., 2007)

3.2.3. Krisnakép és életesemények

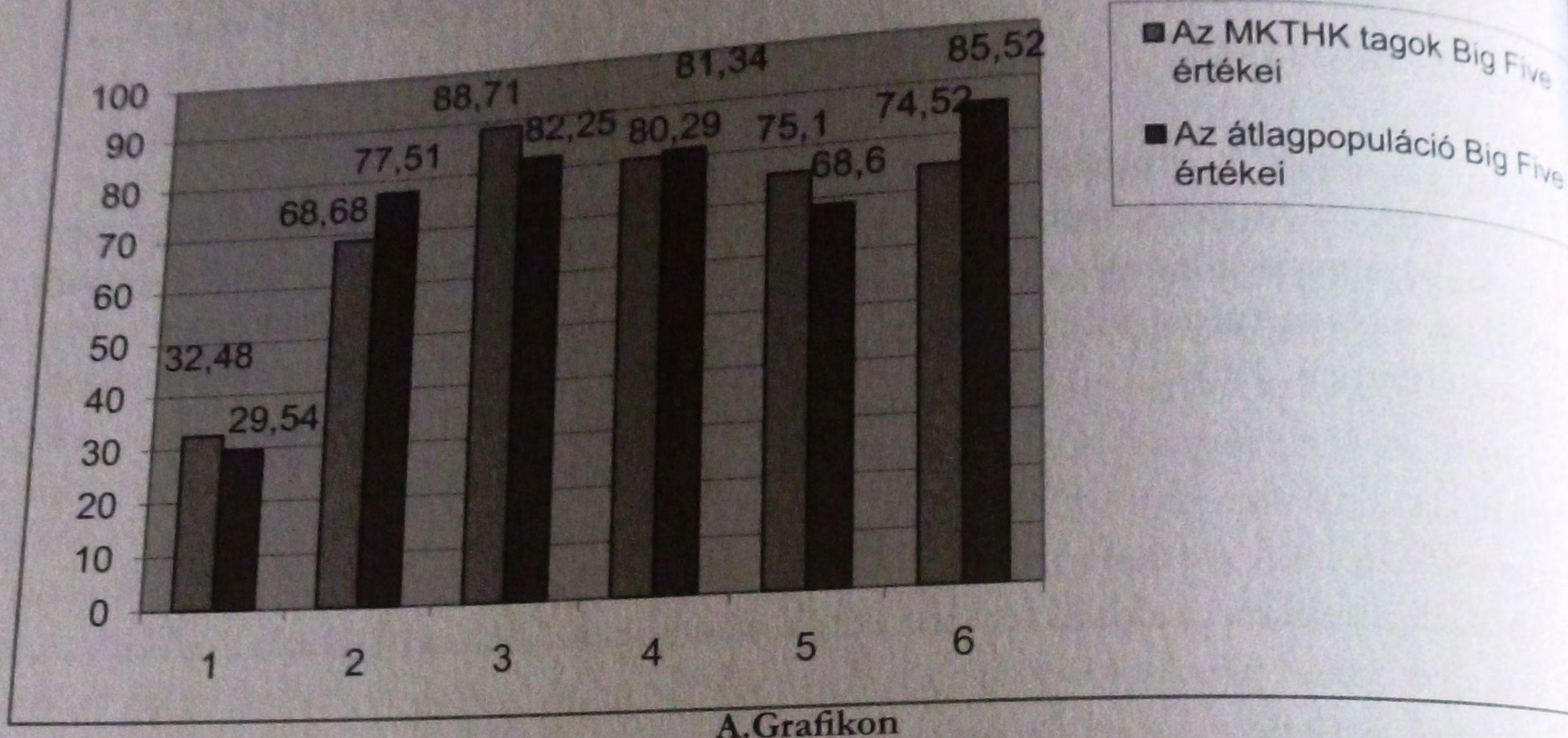
Bár a csatlakozási életkor a vizsgálat nyomán komoly differenciáló erővel bír az érzelmi stabilitás, a nyitottság és a barátságosság tekintetében, a felvázolt grafikonok ellenére sem sikerült magyarázni ennek okát.

3.2.4. Egyéb felfedezések

Az Energia a korábbi vizsgálatok során egyenetlen profillal bírt, így nem került be a hipotézisek közé, az itt mért, introverzió irányába mutató, relatíve alacsony eltérésű adatok újabb adalékként szolgálhatnak a vallásosság és intro-extroverzió vitáknak, támogatván azt az elgondolást, mely szerint a vallásban igenis jelentkezhethet az elvonultságra és magányra vágyás motívuma. (Francis, 1994)

IV. Táblázatok és grafikonok:

Az MKTHK tagok és átlagpopuláció (Rózsa, Kő és Oláh, 2006) BFQ átlagainak összehasonlítása

A. Grafikon

Az MKTHK-nek Big Five értékei (n=31)

	Átlag	Szórás
Hazugság-skála	32,48	5,34
Energia-faktor	68,68	9,71
Barátságosság-faktor	88,71	9,06
Lelkiismeretesség-faktor	80,29	10,29
Érzelmi stabilitás-faktor	75,10	14,94
Nyitottság-faktor	74,52	9,49

A magyar reprezentatív minta adatai (Rózsa, Kő, Oláh, 2006)

	Átlag	Szórás
Hazugság-skála	29,54	6,88
Energia-faktor	77,51	11,85
Barátságosság-faktor	82,25	10,09
Lelkiismeretesség-faktor	81,34	11,11
Érzelmi stabilitás-faktor	68,60	15,83
Nyitottság-faktor	85,52	10,11

A. Táblázat

Egymintás t-próba (n=2)

	Statisztikai próba értéke (t)	Szabad- ságfok (df)	Szignifikancia (p)	Átlagok közötti különbség	95% -os konfidencia intervallum	
					Alsó határ	Felső határ
Energia-faktor	16,538	1	,038	73,10000	16,9386	129,2614
Barátságosság-faktor	26,464	1	,024	85,48000	44,4390	126,5210
Lelkiismeretesség- faktor	153,933	1	,004	80,81500	74,1442	87,4858
Érzelmi stabilitás- faktor	22,108	1	,029	71,85000	30,5548	113,1452
Nyitottság-faktor	14,549	1	,044	80,02000	10,1359	149,9041
Hazugság-skála	21,095	1	,030	31,01000	12,3319	49,6881

B. Táblázat